

याज्ञवल्क्यसंहिता व्यवहार-अध्यायस्य प्रथमश्लोकस्य व्याख्या

DEBANJAN MAITY (तृतीयवर्षस्य कृते)

साधारणव्यवहारमातृकाप्रकरणम्

व्यवहारान् नृपः पश्येद्
विद्वद्भिर्ब्राह्मणैः सह
धर्मशास्त्रानसारेण
क्रोधलोभविवर्जितः ॥ १ ॥

मिताक्षरा

► कः?

❖ नृपः

अभिषेकादिगुणयुक्तः

प्रजापतनं

दुष्टनिग्रहम्

दुष्टपरिज्ञानम्

व्यवहारः (अहरहः)

► किम्?

❖ व्यवहारम्

■ कतिविधम्

❖ अनेकविधत्वम्
(बहवचनेन)

मिताक्षरा

► केन?

- ❖ विद्वद्भिः (वेद-व्यकरण-धर्मशास्त्राभिज्ञैः)
- ❖ ब्राह्मणैः (न क्षत्रियादिभिः)
- ❖ सह (अप्राधान्यम्)
- ❖ अदर्शने अन्यथा दर्शने राज्ञो दोषो

► कथम्?

- ❖ धर्मशास्त्रानुसारेण
(न अर्थशास्त्रानुसारेण)
+
क्रोधलोभविवर्जितः
(आदरार्थम्
अमर्षः
लिप्सातिशयः)

द्रष्टव्यम्

- स्मृतिकारटीकाकारयोः मतपार्थक्यम्
- नृपः - न क्षत्रियमात्रस्य अयं धर्मः
प्रजापालनाधिकृतस्य अन्यस्य
- प्रशस्तिः

अदण्ड्यान् दण्डयन् राजा।

दण्ड्यांश्चैवाप्यदण्डयन्॥

अयशो महदाप्नोति

नरकं चैव गच्छति॥ मनुः